

Олег Говда

ТРИЧІ НЕ ВМИРАТИ

ПОВРАТИМИ. РОЗДОРІЖЖЯ

**ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2019**

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Через необхідність зберегти в таємниці присутність Галлії, — коней, як і минулого разу, залишили на правому березі Річища. Непийвода свиснув джур, що валандалися неподалік — чи то виглядаючи когось, чи просто байдикували, і велів припилувати. А тим, хто цікавитиметься, відповідати, що то коні його і Тараса Куниці. Про те, хто і як знайшов убивцю Остапа Несмачного, на Січі знали всі, то ж молоді хлопці охоче і з гордістю прийняли поводи, ще й поштовхалися трохи, за право вести коней до води.

Як тільки паром пристав до причілку, Іван вхопив за руку першого ж запорожця, що проходив повз них, позіхаючи на весь рот.

— Устиме, зажди. Ти курінного не бачив? Дуже треба. Підкажи, де Терентія шукати?

— О, Іване! — пожвавішав козак. — Здоров! Радий за тебе!.. Я як почув, що... Не повірив, от хоч перехрещуся! — потім подивився на Куницю.

— Спасибі, хлопче. Батько б тобою пишався. Здається мені, великим чоловіком станеш на Запоріжжі... якщо блохи не закусують на смерть... — зареготав добродушно, поплескуючи Тараса по плечу твердою, мов дошка, долонею.

— Я не про те питаю, — насупився Непийвода, якому неприємними були ці спогади. — Не марудь. Кажі, якщо знаєш. Пильно нам...

— Копито? — перепитав Устим, почухав груди і скри-
вився, немов від оскомини. — Іди в передмістя, Іване. Не
проминеш. Здалеку почувеш.

— Невже, знову?!

— Власне... — криво посміхнувся Устим. — Понесло
курінного. Ще тримається, але ось-ось почне розповідати,
як ви вп'ятьох з Куницею, Безвушком і Кропом турецьку
каторгу¹ брали. Так що, поспішай, Іване... Хоча, я так ду-
маю, найближчу добу говорити з отаманом про що-небудь
важливе марна справа. Сам знаєш, який він, коли зайвого
хильне...

— От, лихо, — зітхнув Непийвода. — Ех, як не вчасно.
А з чого загуляв, Терентій, бува, не знаєш?

— От тобі й на! — здивовано вигукнув запорожець. —
Та ж на радощах. З тієї самої причини, через котру не
одна сотня братчиків у шинку причастилася. Що тебе,
дурня старого, стратити не довелося. Хіба не поважна при-
чина? Я, приміром, більше дивуюся, що ти тут — тверезий,
а не поряд з курінним, у корчмі... Але якщо поквапишся,
то наздоженеш. А от ти, хлопче, пий у міру і гляди за
ними в обидва! — серйозно наказав Устим Тарасові. —
Фортуна дівка вередлива. Вдруге може не посміхнутися,
і Господь не надішле ще одного ангела-хранителя на ви-
ручку...

— Дякую за пораду, Устиме, — відповів Куниця. — Тіль-
ки дядько Іван з сьогоднішнього дня обітницю дав хміль-
ного до рота не брати.

— Тоді тримай її при собі, — хмикнув запорожець. —
Захочай подалі і назад не повертай, як би Іван не просив.

Непийвода показав кулака, і Устим, весело регочучи,
пішов далі.

---

¹ Тут у значенні — галеру.

— Ач, веселун чортів... — пробурчав Непийвода. Чи то лаючись, то чи натякаючи на прізвисько козака — Устим Пересмішник. — Пішли, Тарасе. Може, ще не пізно.

Копито вважався на Січі вмілим та розумним отаманом, ходив не раз наказним і давно б міг вибитися у кошові, якщо б не одна вада.

Не мав чоловік сили опиратися хмільному зіллю. З однієї кварти робився дурний, як березневий кіт і нічого не тямив. Через те пив Терентій дуже рідко. Не частіше, ніж раз на півроку. Але якщо вже починав цмулити окочити, то днів п'ять не просихав, поки не починав ловити чортів. І тільки після цього, вочевидь, стомившись від непосильного завдання (не дарма ж, до сих пір це нікому ще не вдавалося), засинав доби на півтори. І лиш потім ставав собою — розумним та дбайливим курінним отаманом.

Як і наказним... Тричі. І кожен раз запорожці поверталися з походу обтяжені багатою здобиччю і не дуже пошарпані. Але потім наступав, як жартували самі козаки, «Терентіїв день», і всі бойові заслуги отамана затьмарювали не менш вражаючі вчинки п'яного гульвіси.

І ще була одна особливість, котру знав кожен січовик. Будучи вже добряче напідпитку, але не розгубивши ще залишки розуму, Копито любив розповідати історію, яка сталася років двадцять тому. З ним і ще десятком не менш відомих на Низу рубак.

Тоді одна-єдина чайка взяла на абордаж і полонила торгову турецьку каторгу. А здійснили цей подвиг дві дюжини запорожців, які вціліли в шторм, що несподівано розгулявся на морі, але при цьому втратили запаси їжі, води й амуніції, а найгірше — відбилися від основного загону. Зате наштовхнулися на однушку бастард-га-

леру¹. Ось і вирішили козаки від безвиході та молодечого завзяття, що краще загинути в бою, ніж зійти з розуму і безславно померти від голоду та спраги.

І таки перемогли...

Удача прихильна до хоробрих і відчайдушних. Особливо якщо за плечима воїна смерть, а попереду, на відстані пера шаблі — життя і здобич.

Турків порубали всіх. Каторжників відпустили на волю, розкували і дозволили вистрибнути за борт (на веслах цієї галери сиділи не вівільники, а засуджені на довічну каторгу злочинці-бусурмани), а саме судно підпалили, перевантаживши перед цим на чайку тільки воду, провізію та казну. І через тиждень повернулися на Запоріжжя. Шестеро з двадцяти п'яти братчиків. Решта, хто відразу не загинув, відійшли по дорозі додому від ран, отриманих в абордажній січі...

Але скільки разів не розповідав цю історію Копито, завжди знаходився якийсь молодик чи новик, який дозволяв собі посміхнутися, а то і ще більш відвертіше висловити недовіру до слів підпилого отамана. От тоді Терентій і починав демонструвати новоспеченому Хомі Невірному, як чинили опір відважним запорожцям турецькі моряки та охоронці. Використовуючи при цьому бідолаху, а заодно і всіх тих, хто пробував за нього заступитися, в ролі бусурман.

Непийвода рвонув на себе двері і ледве встиг відскочити на бік. Менш спритнішим виявився Куниця, що крокував слідом і не чекав небезпеки. Тарас не встиг ухилитися, тож покотився по втоптаній землі разом із козаком, що спиною вперед вилетів з корчми і збив його з ніг.

---

¹ Тут у значенні — торгове судно.

А слідом на вулицю поважно вийшов курінний Копито. Розпашілий, розхристаний і дуже сердитий.

— То ти, сучий сину, смієш казати, що я брешу?!

Терентій виглядав так, немов його чорти на току молодили. Довгий, сивий оселедець сповз із вуха, розвернувся і, як бунчук, накрив половину побуряковілого від злості обличчя курінного отамана. А пишні, вислі вуса стирчали вперед гострими рогами, як у якого-небудь шляхтича або цапа.

— Де ти подівся, вишкварку? Покажися? — осоловілим поглядом обвів майдан перед шинком, але залиті горілкою очі вже нічого не бачили. Тоді засукав рукави і прогарчав сердито: — А ну, хто тут ще хоче мене брехуном обізвати?! Виходь в коло! Я вам покажу...

— Здоров будь, Терентію! — ступив вперед Непийвода. — Чого шумиш, друже?

— Іване? То справді ти?.. Не примара? — курінний покліпав очима і насупив брови, зводячи погляд воедино, і якось винувато, наче спійманий на шкоді, посміхнувся. — Знаєш, а я тебе стратити збирався... Тебе... Я...

Копито зітхнув, згорбився і сів на землю просто де стояв, схрестивши по-турецьки ноги. Зітхнув ще раз і витягнув кисет.

— Уявляєш? Я... тебе!.. Повірив, старий дурень, що ти міг товариша вбити. Не з власної охоти, звісно, в хмелю... Але ж закон для всіх один... — похитав головою і стукнув у серця кулаком по землі. — Горілка триклята, щоб вона згоріла разом з корчмою і корчмарем! О! — видно ця думка сподобалася курінному, бо він тут же спробував звестися на ноги.

— А-а, то це ти зараз із нею воюєш? — виказав кмітливість Непийвода.

— З якою це «нею»? — витріщився на нього Терентій. — З глузду з'їхав? Я з бабами не воюю!.. — потім дурнувато

ЗМІСТ

Розділ перший	4
Розділ другий	16
Розділ третій	32
Розділ четвертий	53
Розділ п'ятий	71
Розділ шостий	84
Розділ сьомий	101
Розділ восьмий	116
Розділ дев'ятий	131
Розділ десятий	154
Розділ одинадцятий	167
Розділ дванадцятий	183
Розділ тринадцятий	197
Розділ чотирнадцятий	210
Розділ п'ятнадцятий	226
Розділ шістнадцятий	243
Розділ сімнадцятий	260
Розділ вісімнадцятий	277
Розділ дев'ятнадцятий	294
Тлумачний словник	311